

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 14.11.2006
KOM(2006) 697 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE

Hospodárske reformy a konkurencieschopnosť: kľúčové závery zo Správy o európskej konkurencieschopnosti z roku 2006

{SEK(2006) 1467}

OZNÁMENIE KOMISIE

Hospodárske reformy a konkurencieschopnosť: kľúčové závery zo Správy o európskej konkurencieschopnosti z roku 2006

1. ÚVOD: NOVÁ SPRÁVA V SÚVISLOSTI S PODPOROU EURÓPSKEJ STRATÉGIE PRE RAST A ZAMESTNANOSŤ

V tomto oznámení sa uvádzajú zistenia a závery zo správy Komisie o európskej konkurencieschopnosti z roku 2006¹.

Správa o konkurencieschopnosti sa zameriava najmä na analýzu problémov v oblasti rozvoja produktivity, ktorá je z dlhodobého hľadiska kľúčovým ukazovateľom konkurencieschopnosti. Pod konkurencieschopnosťou sa rozumie udržateľný rast životnej úrovne národa alebo regiónu a čo najnižšiu úroveň nedobrovoľnej nezamestnanosti. Na úrovni priemyselného sektora sa pod konkurencieschopnosťou rozumie udržanie a zlepšenie postavenia na globálnom trhu.

V súvislosti s obnovením lisabonskej stratégie pre rast a zamestnanosť, ktorá rozlišuje medzi makroekonomickými, mikroekonomickými výzvami a výzvami zamestnanosti, bola správa o konkurencieschopnosti prepracovaná tak, aby prispela k serióznemu analytickému podchytu mikroekonomického piliera lisabonskej stratégie. Z tohto tiež vyplýva, že analýza problémov v tejto správe sa priblížila programu danej politiky.

Cieľom tohto oznámenia nie je predložiť konkrétne návrhy alebo akčný plán. Jeho ambíciou je podporiť proces rozhodovania tým, že sa uvedú niektoré zistenia a odporúčania vyplývajúce z ekonomickej analýzy, ktoré sú pre danú politiku relevantné.

Po preskúmaní posledného vývoja v súvislosti s rastom, produktivitou a zamestnanosťou v Európe sa správa zaoberá rôznymi aspektmi troch zo štyroch prioritných činností reformného programu, ktoré boli navrhnuté na jarnom zasadnutí Európskej rady v roku 2006: *Vedomosti a inovácia, uvoľnenie podnikateľského potenciálu a smerovanie k efektívnej a integrovanej energetickej politike*. V štyroch kapitolách sa postupne rozoberá liberalizácia európskych energetických trhov, regulačné prostredie v kontexte stratégie pre rast a zamestnanosť, financovanie inovácie a koncepcia „vedúcich trhov“ v politike inovácie. Okrem toho sa správa zaoberá konkurenčnou pozíciou dvoch technologicky vyspelých európskych priemyselných sektorov, produkcie tovarov a služieb v oblasti informačných a komunikačných technológií a farmaceutického priemyslu. V štatistickej prílohe sú napokon uvedené ukazovatele konkurencieschopnosti na úrovni sektorov.

¹ Pracovný dokument útvarov Komisie SEK(2006) 1467 z 14.11.2006, *Správa 2006 o európskej konkurencieschopnosti*.

2. CELKOVÉ VÝSLEDKY V SÚVISLOSTI S KONKURENCIESCHOPNOSŤOU: POVZBUDIVÉ SIGNÁLY, ŽE SA RIEŠIA SLABÉ VÝSLEDKY V ZLEPŠOVANÍ KONKURENCIESCHOPNOSTI ZA POSLEDNÉ ROKY

Za posledné desaťročie zaostáva HDP na obyvateľa v EÚ-25 za HDP v USA a rast reálneho HDP, produktivity práce a celková produktivita faktorov sa v Európskej únii za obdobie 1990 – 2004 spomaľovali alebo stagnovali. Tieto trendy majú štrukturálny charakter a vzhľadom na tento poznatok, ktorý majú európski tvorcovia politik, je nevyhnutná adekvátna politická reakcia. V roku 2000 schválila Európska rada v Lisabone opätovné naštartovanie európskej konkurencieschopnosti. V roku 2005 bola lisabonská stratégia obnovená, pričom bola zvýšená pozornosť venovaná dosahovaniu rastu, ako aj vytváraniu viacerých a lepších pracovných príležitostí. V skutočnosti sú kľúčovými oblasťami stratégie „rastu a zamestnanosti“ okrem iného podpora rastu produktivity prostredníctvom investícií do výskumu a vývoja, zlepšovanie európskej infraštruktúry, rozvoj ľudského kapitálu a podpora hospodárskej súťaže. Toto by prispelo k lepšiemu využitiu výhod globalizácie. Túto stratégiu je tiež potrebné vidieť v širšom kontexte požiadavky udržateľného rozvoja, podľa ktorej sa súčasné potreby musia uspokojovať bez toho, aby bola ohrozená možnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby.

Prvým povzbudivým signálom je tendencia vyššej zamestnanosti v mnohých členských štátoch EÚ. Toto je do určitej miery dôsledkom reforiem na trhu práce, ktoré sa uskutočnili v minulých rokoch. Napriek tomu zamestnanosť vo väčšine krajín nespĺňa lisabonské ciele.

Nedávny pokrok v zamestnanosti v EÚ však sprevádzal iba nízky rast produktivity práce. Tento neuspokojivý rast produktivity práce v EÚ možno vysvetliť nízkymi investíciami a všeobecne pomalým rastom celkovej produktivity faktorov. Celková produktivita faktorov je od spomalenia, ktoré začalo v polovici 90-tych rokov, stále nízka. Toto poukazuje na potrebu neodkladať viac reformy v súlade s prioritami schválenými v stratégii pre rast a zamestnanosť. Zvýšená produktivita dosiahnutá reorganizáciou a prerozdelením výroby, zlepšením pracovných zručností, zavedením nových výrobkov a postupov, najmä prostredníctvom IKT, by mala pozitívny vplyv aj na zvýšené požiadavky na investície a ďalší pokrok v produktivite práce v súvislosti s prehlbovaním kapitálu.

Nedávny vývoj poukazuje na zrýchlenie ekonomického rastu v EÚ z 1,7 % v roku 2005 na 2,8 % v roku 2006. Toto by znamenalo najvyšší rast v EU-25 od roku 2000. Tento rast je spojený s vyšším rastom zamestnanosti a produktivity, ako aj znížením nezamestnanosti. Rast cien ropy mal jednoznačne negatívny, hoci obmedzený, vplyv na európsky rast. Modelové simulácie pomáhajú vyčíslieť účinky cenového kolísania v energetike v dlhodobom meradle a znázorňujú veľké rozdiely v rôznych krajinách a sektoroch. Napriek tohtoročnému zvýšeniu cien energií sa ekonomika EÚ jednoznačne rýchlo spamätáva. Toto spolu s novým riadením partnerstva pre rast a zamestnanosť predstavuje jedinečnú príležitosť pre aktívne uskutočňovanie potrebných štrukturálnych reforiem.

3. PILIERE KONKURENCIESCHOPNOSTI

Liberalizácia energetického trhu: v súvislosti s aktívnou reakciou na stimuly je čoraz potrebnější starostlivá tvorba politiky

Európske energetické trhy prechádzajú procesom liberalizácie od začiatku 90-tych rokov. Správa podáva hodnotenie niektorých účinkov liberalizácie európskych trhov s elektrinou a plynom a rozoberajú sa v nej problémy spojené s liberalizáciou vo všeobecnosti, vrátane skúseností mimo EÚ.

Zo zistení vyplýva, že zavedenie konkurencie vo všeobecnosti vyústilo do cenovo efektívnejších prevádzok, z čoho čiastočne profitujú spotrebiteľia. Ukázalo sa však, že veľkoobchodné trhy s elektrinou a plynom sú zvlášť zraniteľné, pokiaľ ide o trhové sily spojené so zabehanou štruktúrou odvetvia a špecifickými vlastnosťami týchto trhov. Etablovaní prevádzkovatelia majú stále silnú kontrolu nad výrobou, dovozom a kľúčovou infraštruktúrou. Na riešenie tohto problému sú potrebné najmä efektívne regulátory. Vo väčšine prípadov hospodárska súťaž na maloobchodných trhoch ešte len začne normálne fungovať. V smerniciach o energetike sa ustanovujú všeobecné záväzky a záväzky v súvislosti s verejnými službami, ako aj špecifické pravidlá na ochranu spotrebiteľov.

Pokiaľ ide o výskum a vývoj, údaje o účinkoch inovácie ukazujú, že v dôsledku liberalizácie dochádza k posunu v zameraní výskumu a vývoja: inovačné úsilie spoločností sa presúva z technologickej inovácie (vo verejnom záujme) smerom k technológiám a zákazníckym službám zameraným na znižovanie nákladov. Zatiaľ čo súhrnné výdavky na výskum a vývoj sa znížili, zvýšil sa dôraz na inováciu podporujúcu efektívnosť. V dôsledku toho môžu byť potrebné dodatočné politické opatrenia na podporu základného výskumu v energetike, aby sa opäť dostal do situácie pred liberalizáciou.

Teória a prax naznačujú, že ceny na liberalizovaných trhoch môžu podliehať krátkodobej fluktuácii, a je možné, že dopyt sa bude musieť častejšie ako pred liberalizáciou prispôbovať dostupnej kapacite. Zatiaľ čo sa zdá, že takáto cenová fluktuácia je nežiaduca, rastúca úloha dopytu pri stransparentnení trhu je v súlade so zvyšovaním dlhodobej efektivity. Ďalším problémom je, že neadekvátna tvorba trhu môže viesť k neefektívne nízkym investíciám². K tomuto dochádza najmä vtedy, keď trhové ceny neodrážajú skutočnú cenu energie, čo potom vedie k nižšej návratnosti, alebo keď kvôli neadekvátnemu rozdeleniu preferujú sieťoví operátori svoje pridružené dodávateľské podniky. Pri regulovaných trhoch (napr. infraštruktúra) je potrebné navrhnuť mechanizmy na podporu efektívneho investovania, najmä pokiaľ ide o kapacitu cezhraničnej prepravy. Faktory ako je zavedenie komplikovaných postupov zo strany verejných orgánov môžu viesť k nižším investíciám. Pri nedostatočných investíciách do výroby energie vzniká riziko nedostatku alebo výpadkov elektriny.

Zistenia ekonomickej analýzy zahrnuté v správe naznačujú, že politická reakcia by sa mala v prvom rade zamerať na vymedzenie práv a povinností hráčov na trhu, najmä počas období nedostatku. Okrem toho, podpora likvidnejších veľkoobchodných trhov, najmä pri termínových zmluvách, pomôže spotrebiteľom poistiť sa proti cenovej fluktuácii. Efektívne trhy vyžadujú väčšiu transparentnosť. K zlepšeniu transparentnosti pokiaľ ide o bezpečnosť

² „Tvorba trhu“ má niekoľko zložiek: veľkoobchodné trhy, maloobchodné trhy, trhy s pohonnými látkami, kapacitné trhy, mechanizmy riadenia preťaženia, vyrovnávacie mechanizmy.

dodávok energie v rámci EÚ by prispel mechanizmus na úrovni EÚ zameraný na lepšie monitorovanie štruktúry dopytu a ponuky na energetických trhoch EÚ, ktorým by sa identifikovali možné nedostatky v infraštruktúre, dodávke a uskladnení.

Napokon, ako ukazujú teoretické a empirické výsledky, dosah liberalizácie trhu s elektrinou na životné prostredie nie je jednoznačný. Kým zníženie cien by zvýšilo spotrebu energie, zvýšená efektívnosť použitia palív a posun v kombinácii technológií spôsobená väčšou konkurenciou môže znížiť emisie³. Vo všeobecnosti sú liberalizácia a environmentálne ciele kompatibilné. Liberalizácia môže tiež posilniť účinok trhu založenom na environmentálnych nástrojoch, ako napríklad európsky systém obchodovania s emisnými kvótami.

Regulačné prostredie: pevné dodržiavanie princípov lepšej právnej úpravy napriek nerovnakým záväzkom

Zlepšenie podnikateľského prostredia pomocou opatrení podporujúcich podnikanie a uplatňovaním lepších regulačných pravidiel je v súčasnosti spoločným cieľom v rámci Európskej únie. Zavedenie lepších regulačných nástrojov je preto jasne stanovenou prioritou stratégie pre rast a zamestnanosť. Je preto veľmi pozitívne, že národné reformné programy (NRP), ktoré členské štáty prijali v roku 2005, odrážajú ochotu reformovať regulačné postupy. Tieto reformy dopĺňajú iniciatívu „lepšia regulácia“ na úrovni Spoločenstva, ktorá zahŕňa program na zjednodušenie existujúcich právnych predpisov, systematické hodnotenie vplyvu pokiaľ ide o nové právne predpisy, zlepšenie konzultácií so zainteresovanými stranami, ako aj sledovanie a znižovanie administratívnej záťaže. Pracuje sa aj na stanovení kvantitatívnych cieľov na zníženie administratívnej záťaže.

Je ťažké presne určiť dosah regulácie na ekonomiku. Napriek tomu ešte stále obmedzené zdroje ekonomickej literatúry v tejto oblasti dokazujú, že regulácia môže mať značný pozitívny alebo negatívny (pri zlom navrhnutí) vplyv na ekonomické výsledky a inováciu. V správe o konkurencieschopnosti sa analyzuje množstvo opatrení, ktoré sú navrhované v rámci NRP a inde vo všetkých členských štátoch EÚ-25 v oblasti lepšej právnej úpravy. Hoci sa tieto opatrenia značne líšia pokiaľ ide o časový horizont, hĺbku, mieru inštitucionalizácie a možnú efektívnosť, väčšina členských štátov plánuje jednu alebo viac uznávaných aktivít v tejto oblasti. Okrem toho navrhujú členské štáty opatrenia so zrejmyými krátkodobými pozitívnymi účinkami, ako je systém poskytovania komplexných služieb (one-stop shops) pri registrácii firmy. Od svojho zverejnenia v minulom roku znamenajú preto programy NRP a vývojové trendy pre regulačné prostredie EÚ jasný krok správnym smerom. Veľké rozdiely medzi opatreniami navrhovanými členskými štátmi sú často dôkazom toho, že pokrok, ktorý členské štáty dosiahli vo vývoji systému lepšej právnej úpravy, je rôzny.

V tomto kontexte treba poukázať na to, že fungujúci systém lepšej právnej úpravy neznamená nevyhnutne podstatne nižšiu reguláciu. Zo siedmich členských štátov, ktoré boli podľa definície OECD na základe súčasných ukazovateľov všeobecne zaradené ako krajiny s relatívne reštriktívnym regulačným prostredím, dve vo svojich NRP uvádzajú zoznam opatrení, ktoré pokrývajú všetky alebo takmer všetky body programu lepšej právnej úpravy, a že väčšina ostatných prijíma opatrenia aspoň v dvoch oblastiach. Okrem toho sa časť krajín z ôsmich členských štátov uvedených ako krajiny s menej reštriktívnym regulačným prostredím tiež zaraďuje medzi krajiny s opatreniami vo všetkých alebo takmer všetkých bodoch programu lepšej právnej úpravy.

³ Tento dôsledok je závislý od východiskových podmienok v jednotlivých krajinách.

Čoraz väčší počet krajín (18) zavádza alebo sa chystá zaviesť svoje vlastné systémy hodnotenia vplyvu podľa toho, ako to už existuje v Komisii a niekoľkých členských štátoch. Mala by sa tak zabezpečiť vyššia kvalita právnej úpravy v budúcnosti v súvislosti s problémami v oblasti vnútroštátnej a európskej konkurencieschopnosti. Pokrok sa však zatiaľ dosahuje dosť pomaly a je potrebné si uvedomiť, že účinky zavedenia systémov hodnotenia vplyvu prichádzajú až po niekoľkých rokoch. Navyše existujú obavy, že v niektorých prípadoch môžu byť vážnou prekážkou obmedzené zdroje. Pokiaľ sa neprekoná problém v oblasti presunu zdrojov, môže novým právnym predpisom chýbať zlepšenie kvality, ktoré je dôsledkom systematického hodnotenia vplyvu ekonomického, sociálneho a environmentálneho vplyvu, ktorý je súčasťou integrovaného procesu.

Zavedenie úplného a integrovaného systému lepšej právnej úpravy by malo byť prostriedkom na dosiahnutie dlhodobého cieľa všetkých členských štátov. Jednoznačne existuje naliehavá potreba položiť základy systému. Ak sa bude robiť systematickým spôsobom, pomôže zabezpečiť lepšie podmienky pre podnikanie, zníženie administratívnej záťaže, ktorá je v niektorých sektoroch mimoriadne vysoká, a prekážok vstupu na trh, ako aj prispieť k väčšej hospodárskej súťaži, viacerým inováciám a napokon vyššiemu ekonomickému rastu. Všeobecný proces lepšej právnej úpravy je stále na svojom začiatku a jeho konečný úspech bude závisieť od mnohých faktorov, ktoré sa nedajú jednoducho predpokladať. Dôležitú úlohu tiež zohrá dôslednosť, s akou sa budú súčasné návrhy realizovať.

Z tejto analýzy vyplýva, že v EÚ sa už urobili určité pokroky a že všetky členské štáty prijímajú opatrenia týkajúce sa lepšej právnej úpravy a podnikateľského prostredia vo všeobecnosti, avšak skutočné výzvy zostávajú. Prirodzene, pre krajiny, ktoré doteraz kládli menší dôraz na politiku lepšej právnej úpravy, sú naliehavosť silnejšieho presadzovania programu lepšej právnej úpravy a možný úžitok s tým spojený väčšie ako pre krajiny, ktoré sa už dostali do pokročilejšieho štádia. Členské štáty s horšou východiskovou situáciou by mali vyvinúť väčšie úsilie pri zavádzaní plnohodnotných systémov lepšej právnej úpravy.

Financovaniu inovácií sa venuje náležitá pozornosť, niektoré medzery v politike však pretrvávajú

Správa sa najskôr zameriava na konkrétne problémy v oblasti financovania inovácií a príslušné politické nástroje na ich riešenie. Podpora verejnosti môže mať rozličné podoby: priama podpora vo forme grantov a pôžičiek, nepriame nástroje ako sú garancie alebo fiškálne stimuly pre výskum a vývoj a opatrenia v oblasti rizikového kapitálu. V správe sa rozoberajú osvedčené postupy štátnej podpory, ktoré vychádzajú z ekonomickej teórie a predkladajú sa závery v oblasti politiky. Tieto závery sú potom doplnené prehľadom finančných opatrení v oblasti inovácie, ktoré členské štáty navrhli v národných reformných programoch v októbri 2005.

V posledných rokoch čoraz väčší počet krajín používa na podporu výskumu a vývoja fiškálne stimuly a v mnohých krajinách sa zvýšil zisk z daňovej úpravy v oblasti výskumu a vývoja. Národné reformné programy, ktoré členské štáty zverejnili v októbri 2005, potvrdzujú tento trend. Poukazujú tiež na rastúci význam silného sektora rizikového kapitálu pre verejné orgány, posilnených alebo nových opatrení v takmer všetkých členských štátoch s osobitným dôrazom na investície v počiatočných štádiách. Nezanedbateľná časť členských štátov signalizuje opatrenia aj pre neformálnych investorov (tzv. podnikateľských anjelov). Napriek tomu sa však vo všeobecnosti venuje málo pozornosti zjednodušovaniu cezhraničnej mobility rizikového kapitálu. To platí aj pre dlhové financovanie pre inovačné projekty, keďže iba niekoľko členských štátov signalizuje opatrenia v tejto oblasti.

Široký výber programov a nástrojov spolu s často uvádzaným zámerom ich revízie či reštrukturalizácie poukazujú na značnú mieru experimentovania. Je zrejme, že existuje priestor na učenie sa jeden od druhého a výmenu osvedčených postupov, čo by bolo oveľa jednoduchšie, keby bolo hodnotenie súčasných opatrení častejšie, systematickejšie a porovnateľnejšie. Niekedy existuje veľa rozličných nástrojov v rámci jednej krajiny, čím rastie potreba systematickejšieho úsilia zameraného na informovanie potenciálnych používateľov, ale aj na zjednodušovanie a sprístupňovanie existujúcich nástrojov.

Na záver sa zdá, že je potrebné sa intenzívnejšie zamerať na podporu poskytovania cezhraničného rizikového kapitálu a dlhového financovania inovačných projektov. Poskytovanie počiatočného rizikového kapitálu riešia mnohé krajiny, je však zrejme, že v tejto oblasti by sa malo urobiť viac. Hodnotenie a zjednodušovanie súčasných programov by malo byť tiež systematickejšie a malo by sa pokračovať v učení sa z politik ostatných.

Je ale potrebné si uvedomiť, že aj keď je toto úsilie potrebné, rozhodne nie je dostatočné na dosiahnutie všeobecného cieľa transformácie európskej ekonomiky na dynamickejšiu znalostnú ekonomiku. Okrem iniciovania komplexného výskumu, vývoja a inovačných politik bude potrebné tiež realizovať reformy, ktoré podporia ekonomickú aktivitu vo všeobecnosti, najmä v oblastiach podnikateľského prostredia, konkurencie, vonkajšieho trhu, vzdelávania a trhov práce.

Koncepcia vedúcich trhov môže prispieť k inovačným politikám schopným predvídať globálne potreby

Správa podáva prehľad literatúry o koncepcii vedúcich trhov, ktorá je užitočná pre lepšie porozumenie faktorom, ktoré sprevádzajú globálnu úspešnosť inovácií a nových technológií, najmä v prípade konkurujúcich si inovačných návrhov.

Hoci koncepcia vedúcich trhov sa primárne vzťahuje na firmy, môže pomôcť aj vládam pri návrhu efektívnejšej politiky v oblasti technológií, pokiaľ ide o podporu potenciálneho globálneho úspechu inovačných aktivít spoločností. Na tento účel sa môžu použiť niektoré všeobecné kritériá pre návrh rôznych častí inovačnej politiky (od programov financovania a verejného obstarávania až po právnu úpravu a stanovenie noriem): inkorporácia potrieb globálnych trhov a preferencií zahraničných klientov, transfer preferencií domáceho trhu do zahraničia, zameriavanie sa na znižovanie výrobných nákladov, uvoľnenie konkurencie medzi rôznymi inovačnými návrhmi a reagovanie na globálne trendy (hoci toto je veľmi problematické, keďže je ťažké definovať konkrétnu zmenu ako globálny trend).

Preto je pre každú politiku, ktorej cieľom je podporovať vznik vedúceho trhu, veľmi dôležité anticipovať globálne trhy, vyvinúť program inovácie, ktorý reaguje na objavujúce sa globálne potreby a prísť s cenovými výhodami, ktoré sú dostatočne vysoké na to, aby pritiahli aj ostatné krajiny bez zasahovania do konkurenčných síl.

S cieľom sfunkčniť koncepciu vedúcich trhov na európskej úrovni navrhla Komisia vo svojom nedávnom oznámení o inovácii⁴, aby najskôr prebehli konzultácie so zainteresovanými stranami, najmä s technologickými platformami a inovačnými panelmi iniciatívy Europe INNOVA s cieľom určiť oblasti, kde by mohla kombinácia politik v oblasti ponuky a dopytu pomôcť vzniku trhov naklonených inovácii, a potom aby sa v roku 2007 v

⁴ Oznámenie Komisie KOM(2006) 502 z 13.9.2006, *Uvedenie poznatkov do praxe: Všeobecná inovačná stratégia pre EÚ*.

najsľubnejších oblastiach iniciovali projekty pilotných vedúcich trhov. Na základe tejto skúsenosti vypracuje Komisia komplexnú stratégiu vedúcich trhov.

4. KONKURENCIESCHOPNOSŤ V SEKTOROCH

Okrem zhodnotenia ekonomickej reformy (liberalizácia v energetike, regulačné prostredie) a politík na zlepšenie v oblasti inovácie sa správa zaoberala aj konkurenčnou pozíciou dvoch dôležitých rýchlo rastúcich sektorov špičkovej technológie: odvetvím tovarov a služieb v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT) a farmaceutickým priemyslom.

Odvetvia IKT potrebujú širší výskum a vývoj a politiky, ktoré uľahčujú zmenu

Pokiaľ ide o IKT, v správe sa uvádza, že EÚ má relatívne výhody v rozličných tovaroch vyššej kvality, ktoré sa predávajú za vyššie ceny. Nárast obchodu s medziproduktami, ktorý prebieha prevažne medzi firmami, naznačuje, že časť dovážaného tovaru sa používa ako medziprodukty pri sofistikovanejších koncových produktoch s vyššou hodnotou.

Globalizácia rozšírila možnosti rozdelenia výrobného procesu a umiestnenia výroby komponentov v závislosti od relatívnych výhod príslušných oblastí. V dôsledku toho sa mikročipy navrhujú v Európe, pričom ich masová výroba prebieha v juhovýchodnej Ázii; softvér sa vyvíja v európskych softvérových laboratóriách, avšak kóduje sa v Indii. Ďalším argumentom pre sídlo v EÚ je blízkosť k zákazníkom pre špecializované výrobky, ako je napríklad softvér na mieru. Podľa dostupných údajov sú sofistikovaná výroba, navrhovanie výrobkov a strategický výskum a vývoj stále umiestnené v Európe, zatiaľ čo výroba odskúšaných štandardizovaných tovarov náročná na ľudskú prácu bola premiestnená do Ázie. Táto situácia však môže byť ohrozená zvyšovaním investícií do výskumu a vývoja v Číne a Indii.

Výrobcovia IKT v nových členských štátoch ukázali, že je stále možné dosahovať konkurencieschopnosť v EÚ s nízkonákladovou výrobou v širokom meradle, napríklad výroba izolovaného drôtu, rádioprijímačov, televíznych prijímačov a inej elektroniky, ako aj počítačov. Nie je však pravdepodobné, že takáto výroba je v dlhodobejšej perspektíve konkurencieschopná. Je preto potrebné naďalej posilňovať prepojenia medzi systémami inovácie štátov v rámci Európy s cieľom naplno využiť potenciál relatívne vysokokvalifikovanej pracovnej sily v členských štátoch EÚ-10.

EÚ sa špecializuje najmä na komunikačné služby, služby IT a výrobu softvéru. V oblasti IKT má EÚ relatívne výhody vo výrobe vedeckých nástrojov, elektroniky a telekomunikačných prístrojov vysokej kvality. Reakcia na konkurenciu nízkonákladových výrobcov spočíva v ďalšom zvyšovaní kvality a rýchlom príleve nových inovatívnych výrobkov, ktoré by uspokojili rastúci dopyt po moderných výrobkoch a službách. Tento cieľ sa dosiahne jednoduchšie, ak sa presadia správne sektorové a všeobecnejšie mikroekonomické politiky.

V porovnaní s inými sektormi prebieha v sektore IKT v EÚ intenzívny výskum a vývoj. Avšak vzhľadom na zaostávanie v porovnaní so svojimi hlavnými konkurentmi bude pre budúcu konkurencieschopnosť životne dôležité zvýšiť investície do výskumu a vývoja. Toto nie je ani také nevyhnutné pre väčšie podniky v danom sektore v EÚ, ako pre menšie a rozbiehajúce sa podniky. Toto poukazuje na hlbšiu systémovú slabosť pokiaľ ide o generovanie – a financovanie – výskumu v malých inovatívnych firmách, čo sa nedá riešiť len sektorovými opatreniami; skôr je potrebné prijať horizontálne opatrenia vo vzťahu k

financovaniu inovácií. Zároveň jednoznačne ide o sektor, pre ktorý je relevantná koncepcia vedúcich trhov, pokiaľ ide o špecifickú politiku.

Trhy IKT môžu zaznamenať rýchly pohyb a inovácia je z dlhodobejšej perspektívy primárnym faktorom pre konkurencieschopnosť. Okrem podmienok stanovených sektorovou politikou, ktoré môžu podporiť ďalší vývoj daného odvetvia, je pre ľahšiu adaptáciu na zmeny nevyhnutné podnikateľské prostredie, ktoré je všeobecnejšie, a najmä regulácia trhu inovačné systémy.

Farmaceutické výrobky: rastúcemu priemyslu bránia slabiny v systéme

Čo sa týka výroby a zamestnanosti, európsky farmaceutický priemysel rastie, podobne ako jeho podiel na svetovom vývoze. Tieto pozitívne výsledky sa dosahujú čiastočne vďaka premiestneniu produkcie z USA do Európy, ale aj vďaka nárastu cenovej konkurencieschopnosti.

Celkový obraz napriek tomu budí obavy. Európsky farmaceutický priemysel však značne zaostáva za USA v produktivite práce, a to oveľa viac ako v oblasti celkovej výroby. Pod rast produktivity v USA sa podpísalo najmä prehlbenie kapitálu, zatiaľ čo najdôležitejším faktorom v Európe bol rast celkovej produktivity faktorov. Intenzita prehlbovania kapitálu v Európe bola mierna.

Od roku 2000 si USA upevňuje svoju centrálnu rolu sídla inovácie v oblasti farmaceutických výrobkov. Americké firmy vlastnia väčšinu biofarmaceutických patentov a táto dominancia sa ďalej zväčšuje. USA tiež hrajú vedúcu úlohu vo svetovej del'be práce v oblasti inovácie farmaceutických výrobkov, čo ukazuje ich podiel na spoločných patentoch na medzinárodnej úrovni. Tieto trendy potvrdzujú aj údaje o citáciách patentov. Vnútna štruktúra národných inovačných systémov v USA je silným zdrojom konkurenčnej výhody a vedúceho postavenia v priemysle. Najmä sektor biotechnológií hrá významnú úlohu pri integrácii prieskumu nových možností výskumu do klinického a trhového vývoja.

Americký trh s farmaceutickými výrobkami je koncentrovanejší a menej stály ako trhy v Európe. Vyššia koncentrácia trhu v USA však neznamená, že je menej konkurenčný. Naopak, americký trh je vysoko kontroverzný, obmena výrobkov je oveľa častejšia ako v EÚ a Japonsku a konkurencia medzi výrobcami generických liekov je značná. Trhové správanie v USA charakterizuje konkurencia podľa Schumpetera, kde môžu inovátori získať dočasné zisky z takmer monopolného postavenia, ktoré stimuluje inovačné snahy konkurencie, čo vzápätí vedie k väčšiemu množstvu inovatívnych výrobkov a vysokej fluktuácii podielov na trhu. Dynamická konkurencia je v EÚ ako celku menej evidentná, a to najmä v niektorých európskych kontinentálnych krajinách.

Európa zaostáva za USA pokiaľ ide o schopnosť generovať, organizovať a udržať inovačné procesy a rast produktivity vo farmaceutickom priemysle. Navyše neprimerane veľká časť výskumu a vývoja v danej oblasti prebieha v USA, čo má negatívny vplyv na pracovné miesta s vysokou pridanou hodnotou a doplnkové investície do klinického výskumu.

Rozdielna dynamika farmaceutického priemyslu v EÚ a USA môže byť do určitej miery vysvetlená politikou v oblasti kontroly nákladov zo strany európskych inštitúcií sociálneho zabezpečenia. Toto však nemožno úplne vysvetliť sektorovými faktormi. Príčinou je aj relatívny nedostatok Európy v dynamike, s ktorou reformuje svoje pracovné a kapitálové trhy, vzdelávacie systémy, verejné výdavky a systémy regulácie trhu. Toto napríklad dokazuje aj

relatívny nedostatok dynamizmu mladých technologických firiem pokiaľ ide o generovanie a prípravu výskumných a vývojových projektov.

Vzhľadom na nedostatky v európskej konkurencieschopnosti, ktoré sa aspoň čiastočne prisudzujú deformáciám spôsobeným existujúcimi politikami cenovej tvorby a refundácie, iniciovala Komisia vytvorenie Farmaceutického fóra s cieľom riešiť niektoré z týchto naliehavých problémov. Toto fórum, založené v júni 2005, po prvý raz spája zodpovedných politikov jednotlivých členských štátov, zástupcov priemyslu a iné zúčastnené strany. Nadväzujúc na predchádzajúcu prácu, iniciatívu G10 pre lieky, sa bude zaoberať tromi témami: informovanie pacientov, relatívna efektívnosť liekov a cenová tvorba/refundácia.

Najmä v súvislosti s poslednými dvoma oblasťami došlo k trhovým deformáciám na jednotnom trhu s farmaceutickými výrobkami v EÚ, keďže rôzne vnútroštátne rozhodnutia o financovaní/refundácii a rôzne požiadavky na určovanie relatívnej efektivity negatívne ovplyvnili ďalšie členské štáty s odlišnými systémami a často mali neočakávané dôsledky pre celkový trh EÚ.

Zámerom fóra je nájsť spôsob, ktorým by sa nastolila rovnováha medzi cieľom v oblasti verejného zdravia, t. j. prístupom pacientov k novým liekom za dostupné ceny, a potrebou vytvoriť čitateľné podnikateľské prostredie s ekonomickým ziskom pre inovátorov. Nastolenie rovnováhy a vytvorenie priaznivého prostredia pre inovácie podporí konkurencieschopnosť v priemysle. Úsilie v tejto oblasti musia nasledovať konkrétne opatrenia na úrovni EÚ a najmä na úrovni členských štátov tak, aby Európa opäť bola svetovým centrom inovácie vo farmaceutickom priemysle.

5. ZHRNUTIE

Zlepšenie konkurencieschopnosti európskych ekonomík vyžaduje dlhodobé a mnohostranné úsilie. Správa o európskej konkurencieschopnosti z roku 2006 preskúmala niekoľko podmienok reformného rámca (prístup k financovaniu inovácií, lepšia právna úprava) a vstupný trh s osobitným významom, energetiku. Poukázala tiež na úlohu, ktorú môže zohrať koncepcia vedúcich trhov pri príprave predvídavejšej inovačnej politiky. Okrem toho sa zamerala na posledné trendy a výzvy v súvislosti s konkurencieschopnosťou dvoch rastúcich sektoroch špičkovej technológie, IKT a farmaceutického priemyslu.

V súlade so svojím cieľom podporovať mikroekonomický pilier Lisabonskej stratégie poukázala správa na oblasti, v ktorých môže byť potrebné vynaložiť ďalšie úsilie, napríklad v oblasti reforiem energetického trhu, pokiaľ ide o úžitok spotrebiteľov zo ziskov zvýšenej efektivity a efektívnej regulácie, investícií do dlhodobého základného výskumu a infraštruktúry, spoľahlivosti a účinkov na životné prostredie. V oblasti podnikateľského prostredia správa navrhuje, aby všetky členské štáty prijali opatrenia týkajúce sa lepšej právnej úpravy a podnikateľského prostredia vo všeobecnosti, pričom členské štáty s menej priaznivou východiskovou pozíciou by mali venovať viac úsilia v oblasti zavedenia plnohodnotných systémov lepšej právnej úpravy.

V kontexte inovačnej politiky poukázala správa na potrebu podpory rizikového kapitálu v počiatočných štádiách a zjednodušenia cezhraničných operácií v oblasti rizikového kapitálu, pričom zdôraznila, že relatívne malá pozornosť sa venuje podpore financovania inovácie prostredníctvom pôžičiek. Okrem toho identifikovala faktory, ktoré by pomohli navrhnuť inovačnú politiku orientovanú na vedúce trhy, t. j. inkorporácia potrieb globálnych trhov a

preferencií zahraničných zákazníkov, transfer domácich trhových preferencií do zahraničia, sústreďovanie sa na znižovanie výrobných nákladov, uvoľnenie konkurencie medzi rôznymi inovačnými návrhmi a reagovanie na globálne trendy.

Priemysel v oblasti IKT a farmaceutický priemysel majú málo spoločné okrem toho, že sú obidva sektormi špičkovej technológie. V prvom sú trendy poháňané najmä technológiou, zatiaľ čo pri farmaceutických výrobkoch hrajú dôležitú rolu politiky v oblasti zdravotných nákladov. Avšak niektoré nedostatky, ako je veľký deficit v intenzite výskumu a vývoja a relatívny nedostatok mladých inovatívnych firiem, majú spoločné. Je tiež jasné, že okrem sektorových opatrení, ktoré sú dôležité a presadzujú sa na špecifických fórach, by k zvýšeniu konkurencieschopnosti zásadne prispeli horizontálnejšie reformy uprednostňované lisabonským programom, ako napríklad reformy v oblasti financovania inovácie, celkového podnikateľského prostredia, výskumu, vzdelávania a fungovania pracovných trhov.